

Tercihimiz, Efganî'nin inkılâbçılığına karşı Abduh'un eğitim yöntemidir...

Fahri Güven

fahri.guven@hotmail.com

İslâm âlemindeki uyanış tarihini bilenler, *Şeyh Cemaleddin-i Efganî* ve *Şeyh Muhammed Abduh* gibi İslâm mütefekkirlerini tanıyıp şu hususlara da aşinadırlar:

“On sekizinci asırda başlayarak on dokuzuncu asırda bütün bütün şiddet kesbeden İslâm âleminin velveleli sükûtu bu âlemde düşünmek ve muhakeme eylemek kabiliyetini haiz olanları bu hâdisenin sebeplerini araştırmaya ve ona karşı çareler düşünmeye sevk etti.

Şeyh Cemaleddin ve *Şeyh Abduh*'lar, hâdisenin sebebini İslâmiyet'in yanlış anlaşıldığında ve bu dini halka öğretmek vazifesi ile mükellef olanların cehalet ve taassuplarında buldular ve binâenaleyh çareyi de İslâmiyet'i bu gibilerden kurtarıp daha bilgili, taassuptan uzak âlimler ellerine teslim etmekte ve bu sâyele medeniyetle İslâmiyet arasında bir anlaşma bulmakta gördüler!”

Şarkın yetiştirdiği fitratların en yükseklerinden biri olduğu şüphe götürmeyen merhûm Cemaleddin-i Efganî'nin basılmış veya basılmamış birçok eserleri, makaleleri, hutbeleri varsa da en büyük, en mümtaz eseri merhûm Şeyh Muhammed Abduh'dur” derler. Bu yerinde bir tespittir. Nitekim Üstad Mehmed Âkif, Müslüman gençliği sembolize ettiği “Âsım” adlı altıncı şiir kitabında *Cemaleddin-i Efganî* ve *Muhammed Abduh*'u şöyle konu edinir:

-“Şimdi Âsım, edebiyatı bırak, bir tarafa;

Daha ciddî işimiz var, geçelim başka lâfa.

Gâlibâ söyledğim yoktu? Evet, hiç yoktu:

Mısır'ın en muhteşem üstâdı Muhammed Abduh,

Konuşurken neye dairse Cemâleddin'le;

Derki tilmizine Afganlı:

“Muhammed, dinle!

İnkılâb istiyorum, başka değil, hem çabucak,

Öne bizler düşüp İslâm'ı da kaldırmazsak,

Nazariyyât ile bir şeyler olur zannetme...”

Şeklinde süren şiirin devamının açılımı şöyledir:

“Muhammed beni iyi dinle! İnkılâb yapılması lâzım, hem de en kısa zamanda... İslâm ülkelerini başka türlü kalkındırmak mümkün değil... Öne biz düşeceğiz. Bilesinki teorilerle uğraşmak bizi bir yere götürmez!... Ancak teorik görüşleri tekrarlayıp durmaktan vazgeç! Sende büyük bir yetenek olduğu inkâr edilmez...”

Muhammed Abduh, Üstad'ı Cemaleddin'in bu talebine şöyle karşılık verir:

“- Evet, şüphesiz ki İslâm âleminde kalkınma ve yenilikler isteyen sayın üstad haklıdırlar... Ancak, ben derim ki; bunu yapmanın yolu eğitimden geçer. Buyurun çekilelim ülkelere birine, hatta şu bizim Sûdan'a; kuralım bir medrese, başlayalım halkı eğitmeye... Tabii birkaç yetenekli ilim erbabı daha bulacağız ve öncelikle gençleri yetiştirmeye çalışacağız. Böylece yetenekli bilginler yetiştirip İslâm ülkelerine yollarız. Bir müddet sonra, İslâm dünyasının muhtelif yerlerinde, birçok Cemaleddin Afganî'ler görmek mümkün olur.”

“- İyi ama, bunu yapmak en az yirmi sene ister ki ben kolay görmüyorum... Sen yirmi günde başarılacak işe bak!”

“- O zaman beni mazur görün efendim. Ben o işte yokum.”

Bu mısraları aktarıp Efganî'nin ve Abduh'un görüşlerini dile getiren Üstad Âkif, tercihini Abduh'dan yana koyar. Nitekim Âkif, başmuharrir olarak görev yaptığı Sırat-ı Müstakim-Sebilürreşad mecmualarında pek çok tercüme yapar. Bu tercümelerden çoğu Muhammed Abduh'dandır. Cemaleddin-i Efganî'den ise neredeyse hiç tercüme yapmaması manidardır. Dolayısıyla tercihini Abduh'dan yana koyan Âkif, Müslüman gençliği sembolize ettiği “Âsım” profilinde de yine tercihi Abduh'dan yanadır. Şöyle ki:

“Ne dersin Âsım, bu kıssadan kendimize bir hisse çıkarsak mı? Ne demek istendiğini anlıyorsun, ama daha açık, daha net olarak anlaşalım seninle: Evet, ben de inkılâb istiyorum, istiyorum, ama Muhammed Abduh'un önerdiği şekilde... Yoksa başka ellerde kör alet olup ortaya dökülen efeler gibi; Bâbîâlî'leri basmak, insanları asmakla değil... Âsım, evlâdım, artık bu işten bütün arkadaşlarını da çek, kendin de çekil...”

Cemaleddin-i Efganî'ye gelince, biyografisini incelediğimizde, onun çok ilginç ve bilge bir kişilik olduğunu görürüz. “Seyyid” olması bir ayrıcalıktır. Modernist fikirlerinin yanı sıra selefi bağlamda son derece tutarlı fikirleri vardır. Yaşadığı dönemde Hindistan, İran, Mısır, Sudan, Afganistan ve Türkiye gibi pek çok İslâm ülkesinin yanı sıra İngiltere gibi batılı ülkelere de maruf olan yetkin

bir kişiliğe ve bilgeliğe sahiptir. Son olarak Osmanlı payitahtı olan İstanbul'a Sultan Abdülhamid tarafından davet edilmiş ve bu davete uyarak İstanbul'a gelen Efganî, dört sene İstanbul'da yaşamış ve bu şehirde vefat etmiştir.

Onun İstanbul'a geliş hikâyesinde kayda değer olan şu ilginç hadiseyi aktarmakta yarar var:

“Sultan Abdülhamid'in daveti üzerine Afganî ikamet ettiği şehir olan Londra'dan ayrılarak 1892 yılının sonlarında İstanbul'a gelir. İstanbul'a ulaştığında Saray tarafından kendisini karşılamak üzere gönderilen saltanat yaveri onu beklemektedir. Yaver “Seyyid hazretleri, bagajlarınız nerede?” diye sorar. O da yanımda elbise ve kitap sandıklarından başka bagajım yoktur” diye cevap verir. Yaver “Güzel, öyleyse yerlerini gösteriniz” deyince, Afganî, eliyle göğsünü işaret ederek, kitap sandıkları burada, cüppesini işaret ederek, elbise sandıkları da budur” diye karşılık verir.”

Efganî'nin konuyla ilgili olarak şu ifadeleri de ilginç ve düşündürücüdür: “İlk kez sürgün edildiğimde yanımda ikinci bir cüppe ve pantolon taşırdım. Fakat sürgünler birbirini takip etmeye başlayınca, ikinci cüppeyi yük olarak görmeye başladım. Artık üzerimdekini, eskiyinceye kadar giyiyor, sonra bir başkasıyla değiştiriyordum...”

Efganî ilginç bir kişilik, aynı zaman da çok tartışmalı fikirleri olan bir şahsiyet. Önümüzdeki günlerde Rabbimiz izin verirse onun biyografisinden ve fikirlerinden bazı kesitler sunmaya çalışacağım... **Editör:** *Bu gibi hezeyanları milli gazetede görmek çok büyük felaket, milli görüşü ne hale getirdiler, sadece dertleri oy olmuş, din itikad nerde kaldı, geçenlerde defilevi tekbir giyimin boy boy kadınlı reklamını yayınlamışlar iş paraya ve oy kapmaya döndü, bu gidişle milli görüş anka kuşuna dönecek acil tedbirler ve düzenlemeler gerekir, itikadın ehli sünnet çizgisinden sapmasına asla izin verilmemeli, hizmetlerde şeriatsızlıkların ortadan kaldırılması kul hakkına son derece dikkat edilmesi en büyük temenniler haline gelmiştir.* **Ş. Eygi ve diğer ehli sünnet** *kendilerini yırtarken, siz diğer yandan reformcuları, sinema ve roman sanat adı altında zina, küfür ve rezilliklerin reklamını müslümanların imkanlarıyla pazarlamak neye hizmettir??? Bir hoca efendi olarak acele cevap bekliyoruz....*

Site üyelerimiz yukarda mail adresi olan f. güvene reddiyeler göndersinler... Müslüman mahallesinde salyangoz satanlara müdahale etmeli, gitsin zehirli fikirlerini masonlarla, ingilizlere, vehhabilere anlatsın....

Not: Afgani'nin kim olduğu ile ilgili tafsilatlı yazımızı aşağıdaki adresten öğrenebilirsiniz.

MİLLÎ GAZETE NEREYE...???

Yazar Ali Kara

Pazartesi, 13 Ekim 2008 09:14 - Son Güncelleme Salı, 14 Ekim 2008 19:03

<http://www.alikarahoca.net/content/view/444/39/>